

Uredništvo in upravnništvo:
Kongresni trg št. 19.
Rokopisi se ne vračajo.
Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.
Za odgovor znamka 15 vin.
Izhaja vsako soboto.

JUGOSLOVAN

Naročnina:
za leto K 8.—
pol leta 4.—
četrt leta 2.—
Pesemna številka 20 v.
Inserati po dogovoru.

Štev. 18. V Ljubljani, v soboto 9. marca. Leto 1918.

Zagrebska izjava.

1. Skupljeni nakon razprave o općem političkom i narodnom položaju složni su u tom, da je nužna koncentracija svih stranaka i grupa, koje, stojeći na stanovištu narodnoga jedinstva te oslanjajući se o načelo narodnoga samoodređenja, traže svoju narodnu, nezavisnu, na demokratskim temeljima uređenu državu S H S (Slovenaca, Hrvata i Srba.)

Ta izjava je bila sklenjena na zagrebskih posvetovanjih dne 2. in 3. marca 1918. Podpisali so jo: Iz Hrvatske in Slavonije: Dr. Ante Pavelić, Cezar Ahacić, dr. Fran Barac, dr. Srdjan Budisavljević, dr. Bogdan Bradaška, dr. Lazar Car, Dragotin pl. Hrvoj, Ivica Kovačević, Vojislav Kämpf, dr. Peter Majer, Ivan Peršić, dr. Žitko Petričić, Valerijan Pribežević, Jovo Miodragović, dr. Svetozar Ritić, Ferdo Rožić, Luka Starčević, Stjepan Stepinac, dr. Janko Šimrak, dr. Nikola Winterhalter ter zastopniki socialnodemokratske stranke Vilimor Korać, Rudolf Centolić, Stjepan Batt. Iz Slovenije: dr. Anton Korošec, dr. Izidor Cankar, dr. Albert Kramer. Iz Bosne in Hercegovine: Danilo Dimonić, Gjuro Džamonja, dr. Kosta Majhić, dr. Jozo Sunarić, Vojislav Sola. Iz Dalmacije: dr. Melko Čingrija, dr. Mate Drinković, Ivo de Grisogono, dr. Ivo Krstelić, dr. Jozo Smolaka, Kerubin Šegvić, dr. Angeljinović. Iz Istre: dr. Mate Laginja, Vjekoslav Spinčić, Ivan Mandić, dr. Gj. Červar. Iz Međimurja: dr. Ipan A. Novak.

Glas vpiločega v puščavi . . .

„Poslušajte glas človeštva, glas pameti, glas krščanstva, glas sv. očeta, glas narodov, ki so dali svoje življenje za brambo svoje domovine, ne pa za svoje ali tuje osvojevalne namene.“

Sloviti katoliški profesor mednarodnega prava Lammasch v gosposki zbornici.

Nemški meč . . .

„ . . . nam je prinesel mir“, je brzojavil nemški cesar. Te besede se bodo zarežale globoko v spomin in srce ne samo nemškemu ampak vsem narodom sveta, rdele pa ne bodo v narodih veselja, mirne zadovoljnosti in občutka, da je konec prelivanja krvi. Toda to dobro ima ta beseda nemškega cesarja, da je resnična. Svoječas so govorili o svobodi za velike in male narode, o trajnem prijateljstvu vseh, priznali so načela brez aneksij, brez odškodnin, samoodločbe narodov, sprejeli so papežev predlog za mir sporazuma, in danes . . . mir meča, mir nemškega meča, tedaj nemški mir.

Rusija na tleh, 50 milijonov njenih narodov razkosanih v več držav, nekaterih njih ostane nemški vojak, v druge pride nemški policaj, zopet v dve drugi nemški priuče. Niti nemški narod v svoji ogromni večini se ne veseli tega mira meča, kako bi se tega meča veselili drugi narodi, kajti kar meč ustvari, meč tudi razdere, tedaj nemški mir — krvava vojna, sedaj je hujša na zahodu, čez nekaj let gotova tudi na vzhodu.

Mi se tega miru ne moremo veseliti navzlic obljubam o ukrajinskem žitu, zakaj toliko smo zvezani z Nemčijo, da bo sovraštvo vzhoda veljalo tudi nam. Naš zunanji minister ni mogel doseči miru sporazuma, — kajti ko je Rusija bila najbolj na tleh in brez moči, ni zmagala plemenitosti, ampak nemški meč. In vendar, zakaj se ni sklenil mir sporazuma ko so se mirovni delegati takoj v začetku zblížali tako, da je ves svet zaupno čakal in hrepenel, da bo izgovorjena odrešilna beseda. Samo eno je bilo po-

trebno in to je bilo: priznati tedaj še ruskim narodom v zasedenih krajih pravico samoodločbe. Če bi Nemčija to bila storila, bi s tem vsem nasprotnikom izbila najhujše orožje: nezaupljivost v nemške vojne in mirovne cilje. Izginila bi bila tako grozeča in strahotna naslikana pošast pruskega militarizma, vsi narodi bi bili videli, da nemškim besedam odgovarjajo tudi nemška dejanja.

Ali se vodilni nemški državniki zavedajo, kakšna velikanska izguba je ta izgubljena vera? Z mečem nemški narod ne pride ne do miru ne do ljubezni človeštva.

Iz stare zgodovine Balkana.

ŠPARTA ALI ATENE?

D. — Ema izmed balkanskih držav je tudi Grčija s svojim glavnim mestom Atenami. Ko o drugih državah Balkana še davno ni bilo ne duha ne sluha (znano je, da so si Srbi, Hrvati in Bolgari začeli snovati svoje države šele od 7. stoletja po Kr. dalje), že v 7. stoletju pred Kr. je v Grčiji mogočno plalo politično življenje. Dve mesti sta tekmovali za nadvlado nad vsemi Grki: Sparta in Atene, oboji so bili Grki, a Sparta dorskega, Atene jonske plemena. Sparta je bila aristokratska od pete do glave vojaška država: vsa vzgoja mladine je bila vojaška, smoter vsega življenja jim je bila vojna, zmaga. Jedro spartanske države je tvorilo dva tisoč vojakov, odbranih od rodbin plemičev, graščakov; ta — za naše pojme neznatna — vojska je strahovala, ker dobro organizirana in disciplinirana, ves peloponeški polotok in vsa Grčija. Ta peščica je najprej doma vladala nad približno 50.000 okolčanov (periohi) in 175.000 helotov (to so bili vojni vjetniki ali pa prvotni prebivalci, od dorskih privadrovcev podjarmljeni in zasluženi, politično brezpravni), ki so kot tlačani obdelovali polje in robotali gospodi. V mirnih časih so se plemiči — vojniki neprestano vežbali v orožju in se utrjevali; mlajši izmed njih so imeli še posebno nalogo, skrivaj paziti na vsak korak helotov in takoj naznaniti gosposki vsako sumljivo gibanje in težnjo po svobodi. Za najlepši čas so pa smatrali čas vojne: to je bil za tisto gospodujočo kasto pravi praznik! Za umetnost, za duševno prosveto ni Sparta storila skoro nič, bila je v tem oziru le dobra odjemalka: tisti donski grajščaki (primerjali bi jih lahko s srednjeveškimi vitezi — roparji) so pri gostijah in pojedinah na svojih gradovih radi poslušali jonske rapse (narodne pevece), ki so jim prepevali ob spremljevanju javorovih gosli junaške pesmi Homerove. (Tako so v Ercegov-Bosni slepci — guslarji turškim pašam in begom pevali jugoslovanske narodne pesmi.)

Ves drugačen je bil jonski rod, ki je bival v Atenah: tu se je razvila demokracija, saj tu je tudi domovina te besede! Demokracija, moč ljudstva — zlasti v dobi od l. 480—430 pred Kr., v najlepšem pomenu besede. V tistih petdesetih letih je atenska demokracija pokazala, kaj premore narod, ako se s a m pametno vodi in vlada: stalnega vojaštva v Atenah niso poznali, pač pa so cvetele vse umetnosti, vse vede, pa tudi trgovina, obrti; blagostanje je bilo splošno. Takrat so zidali najlepše templje bogovom, ki jih samo v razvalinah še občudujemo, takrat so živeli najslavnejši slikarji in kiparji (Fejdija), takrat je bila na vrhuncu dramatska umetnost (Ajshilos, Sofokles, Evripides); takrat je živel in deloval Sokrates, oče grške in vse svetovne filozofije; vse to je žilo in ktilo v demokratičnih Atenah, v zlati dobi atenske demokracije!

Pa žal! l. 431 pred Kr. se je med Šparto in Atenami vnela nesrečna peloponeška vojna, ki je trajala domala 30 let: vojaška organizacija Sparte je končno zmagala nad nesrečno demokracijo atensko, ki se je bila počasi izpreverila žal v anarhijo in demagoštvo in v izdajalec Teramenu dobila svojega

Trockega, ki je Špartancem pripravil pot in odprl vrata v mesto. Atene so bile ponižane do črne zemlje. Zmagovalci so hoteli nesrečno mesto do tal porušiti, za vse veke, in mestni svet spremeniti v pašnik. Tedaj pa se je vendar v zboru zmagovalcev našel nekdo, ki je imel s premaganem sočutje. Zastopnik države Fokide je namreč prečital genljiv odstavek iz Evripidove žalogr „Elektra“ in vprašal: „Ali ne zasluži mesto, ki je vsem Helenom podarilo kulturo, boljše usode?“ In tako so Špartanci Atene samo zasedli . . .

Po dolgoletni vojni sta bili obe stranki politično, državno popolnoma oslajbljeni; politična svoboda Grkov je l. 338 pred Kr. legla v grob — za vedno.

In kakšna je bila daljnja usoda teh dveh mest, teh dveh držav? Vojaška Sparta je popolnoma izginila s pozorišča; danes se komaj ve, kje je nekdanja stala; in Atene? Atene niso pravzaprav nikoli prenehale živeti: ko so izgubile politično moč, so v tem večji meri pokazale svojo kulturno moč in vleklo nase vedoželjno in lepote žejno mladino iz vsega sveta, zlasti iz Rima v dobi največjega sijaja tega mesta; ostale so tiho vseučiliško mesto do l. 527 po Kr., ko je cesar Justinijan dal zatvoriti vse poganske šole vzhodnega rimskega cesarstva. Pa samo nekaj časa je nehalo svetiti luč iz Aten. In danes? Ali se ne učimo od Aten vedno znova, kaj je umetnost, kaj je vzor stavbarstva, kiparstva, dramatike? Ali nam niso grški misleci še vedno neprecenljiv vir resnega modroslovja?

Katero je torej postalo večno. Sparta ali Atene? Ares (bog vojne) ali Atena (božica modrosti, prisa svete)? Ni torej to trajno, kar ustvari surova sila orožja, ampak to, kar ustvari duh človeški v mirnem tekmovalju duševnih sil svojih. In to nas tolaži.

Naše znanstvene naloge.

Dr. J. Socijalist dr. Karol Renner je v ravnokar izdani knjigi o samoodločbi narodov izrekel ostro obsodbo avstrijskih političnih in gospodarskih ved, da so dozdaj ravno v najtežavnejših bojih skoraj popolnoma odpovedale. Naj navedemo doslovno:

„Niti pravna veda niti politična znanost v ožjem smislu ni doslej izpolnila zadostno svojih nalog. Izgubljaajo se v historizmu in pozitivizmu se omejuje pravna veda na zgodovinsko razlago danega prava, odprave pa popolnoma, kadar gre za nastajajoče in to, kar naj se ustvari. Njen ponos ni babilstvo pri prepovednih bolečinah ampak vestni mrtvaški ogled razpadlega . . .

Tudi politična znanost je pri nas predolgo prezirala narodna vprašanja in se peča šele v najnovejšem času z njimi. Državnapravna vprašanja, problemi zveznih držav so nepretrgoma na dnevnem redu. Državnapravna veda pozna celo kopo ustavnih oblik za zvezne države, enkrat bi se vendar izplačalo vprašati: če bi postalo vprašanje resno, katere oblike bi bile primerne, kakšnih uspehov bi si lahko obetali država in narodi od te ali druge oblike? Če nemška enotna država umira, ali ni mogoče, da se dvigne na temelju narodnih državnih tvorb zvezna avstrijska država, ki bi imela vsaj kot zveza nemški značaj? Zelo čudno je, da je dozdaj naša tako izredna evropska državna tvorba nudila državnapravni vedi tako malo spodbude. Pri nas je postala znanost nepolitična in morda tudi radi tega politika tako neznanstvena. Nevoljno čuvajo strokovnjaki obdelali zvezek svojih predavanj in prepuščajo stvarjem svoj tek. Opravičuje jih seveda nestrpnost nevednežev, nevednost, ki je postala na takozvani zdravi razum ponosna. Znanost je pri nas nehalo biti bojevita, kar je njen poklic, kakor je poklic luči, da svetli.“

Ce je vzbudila naša službena državnapravna veda toliko prezirljive nevolje pri politiku, ki je, čeprav socialni demokrat vendar obenem tudi izraziti Nemec, ovir primorani iskati zavežav v skupnem domu. Zavod za zaveščem v Ljubljani, z domačimi oskrbovalci, učitelji in zdravniki naj bo torej središče in pribežališče v težkih urah za vse slovenske slepce jugoslovanskih pokrajin avstro-ogrske države. Koliko koristi in važnosti bi bil zavod na domačih tleh ravno za sedanje žalostne čase, za one nesrečne rojake, katerim je kruta vojna vzela dragoceni dar vida. Kolika beda, kakšno strašno gorje mori nesrečnika, ki se zave v bolnici iz svojih bolečin in premišljuje svojo žalostno usodo. Njegov edini cilj, da mu še enkrat zasije le žarek luči, se ni uresničil, kljub vročim molitvam, kljub vsem poskušankam zdravniške vede! Umevno je, da slepec v svoji duševni razdvojenosti ne more jasno misliti na svojo prihodnost in dobrobit svoje rodbine.

Tu naj poseže javnost vmes! Vojno pomožna društva v zvezi z merodajnimi vojaškimi in civilnimi državnimi in deželnimi činitelji in mi vsi drugi naj si štejemo v sveto dolžnost pomagati onim, ki so izgubili svoj vid, ko niso stali samo na braniku države, temveč branili tudi vsakemu posamezniku njega dom pred strašnimi posledicami vojne!

Privatno delovanje nima namena odvzeti državi njenih dolžnosti. Državna pomoč nastopi v materialnih podporah, ki pa ne morejo biti tako velike, da bi popolnoma zadostovale vsem ciljem posameznika! Nastopiti mora od naše strani ona oskrba, ki jo narekuje čit hvalječnosti vsakemu rodoljubnemu in pošteno čutečemu srcu.

Slepca je treba prepričati, da more kot slepca živeti. Pri tem seveda ne smemo postopati vselej enako, temveč se moramo ozirati na njegovo individualnost, na njegovo duševno zmoglost, ročno pripravnost, na njegov prejšnji poklic. Glavni smoter oskrbe je misel, pripraviti oslepelega vojnika na stopnjo samostojnosti delazmožnega koristnega člana človeške družbe. V ministerstvu notranjih del se je zasnova voljupomožni urad za zbiranje sklada v prid oslepelim vojakom vse monarhije. Na Dunaju je bilo ustanovljeno društvo „Kriegsblindenheimstätten“, ki je v vednem stiku z voljupomožnim uradom v minist. notranjih del. Glavni smoter tega društva je, preskrbeti lastne domove slepcem, katerih duševno in telesno stanje to dopušča in ob enem priporoča jih izpustiti iz zavoda za slepe.

kakor ga dovólj označi že ravnokar navedeni izrek, kaj naj potem rečemo šele slovanski juristi? Ali naj popisujemo žustva mladih nedarjenih pravnih poslušalcev pri predavanjih dunajske državne pravne šole, kadar ta peskuša avstrijsko-ogrske nagodbo predočiti kot edine naravne posledice in večne slave ter časti vredne krene eslega državne pravnega razvoja vseh narodov naše monarhije, ko se pri tem vsem talentiranejšim poslušalecm nehoti vzbuja občutek, da so ogerski politiki z brutalno silo za lase privlekli pragmatično sankcijo kot pravno podlago in opravičilo za novo revolucionarno tvorbo. Na koncu imajo profesorji mirno zavest, da so pri razlagi avstro-ogrske nagodbe, hrvaško-ogrske nagodbe ter značaja hrvaške države izpolnili svojo dolžnost kot znanstveniki in zraven kot dobri državljani, mladi juristi pa občutek, da so v začetku pridobljeni državopravni osnovni nauki prišli na praktično preizkušnjo v Prokrustovo postelj.

V začetku svetovne vojne so naši plitvi politiki kazali s ponosom na našo monarhijo kot že preizkušeni vzorec, kako naj se uredi narodno razmerje v Evropi bodočnosti. Toliko časa že traja vojna, da jih je temeljito osmešila. Če ne bomo vpoštevali klica narodov ob dvanajsti uri, nas bo Evropa prisilila, da bomo po njenem vzorcu uredili narodne razmere doma.

Dr. Renner govori samo o državopravni in politični vedi. Tudi narodno gospodarska veda stoji pred svetovno vojno osramočena. Veda je poklicana kazati razvoju pot daleč preko pragazda, med svetovno vojno je razvoj napravil orjaški skok in očitno se je pokazalo, da je veda že dolgo časa svetila samo nazaj.

Ko se je nemški narod osamosvojil in začel graditi močno državo, je našel tudi primerne narodno gospodarske znanstvenike, ki so dolgo dobo razvoja gradili trdno znanstveno podlago. Izprevideli so, da so nauki angleške šole za narodno državo v začetku razvoja neprimerni, nesmotreni, ločili so se od nje ter osnovali posebno strogo narodno šolo narodne gospodarske politike. Do zadnjega so krepko svetili krepkemu razvoju in razmahu. Naši avstrijski znanstveniki so preveč paberkovali. Sicer pravi nemški, pesnik, da kadar kralji zidajo, imajo paberkovalci dovolj opravila. Zato so si naši narodnogospodarski učenjaki izvolili boljši del, ker paberkovali so vsaj za kralji, naših državopravnih tvorb pa niso ustvarjali umstveni kralji . . .

V začetku se je naš narod zavedel jezikovno. Takrat je jezikoslovje veljalo kot narodna veda v ožjem smislu. Z jugoslovansko deklaracijo je narodu pokazal, da se je zavedel kot narod tudi politično in gospodarsko. Sedaj bo imela politična in narodna gospodarska veda prvo besedo. Gorje nam, če se bomo takoj v začetku lotili tavanja po megli brez luči, ki sveti v daljavo.

Plitvi avstrijsko nemški napuh nam tako rad med drugimi dobrotami nemškega raja očita nemško znanost, ki smo jo kot vsiljeni priptenci črpali na nemških univerzah, ker kdo bi pri takih stvareh mislil na skupno državo. Ali je sad spoznanja z nemškega drevesa res tako visoke cene? Če bi samo to imeli v torbi za na pot v lastno državnost, slaba bi nam predla!

Naše vseučiliško vprašanje stopa z majniško deklaracijo v nov štadij. Ne potrebujemo univerze samo iz gnotnega razloga, ne iz razloga narodne samozavesti, ne radi sovražnosti tujih profesorjev in šolskih tovarišev, potrebujemo ga, ker je luč nemške avstrijske znanosti premedla, prebljajava, da bi dobro svetila svojemu lastnemu narodu, kaj šele vsem narodom v monarhiji.

Na jugu je toliko solnce, toliko svetlobe žejnih oči, tako se nam hoče širokega obzorja!

Naročajte in širite naš list!

LISTEK.

Slepci . . .

SKRB ZA SLOVENSKE SLEPCE — USTANOVITEV SLOVENSKE KNJIŽNICE ZA OSLEPELE.

Dne 1. marca 1918 je imela gospe. Minka Skabernetova, c. kr. vadiška učiteljica v fizikalni dvorani tukajšnjega c. kr. učiteljskega važno javno predavanje.

Obiskano je bilo zelo dobro. Zbralo se je pri tej prireditvi nad 200 rodoljubnih dam in tudi nekaj gospodov. Glavni namen predavanja je bil po eni strani vzbuditi slovensko javnost k sočutnemu zanimanju za naše slovenske oslepele vojnike, najbednejše žrtve sedanje vojne, po drugi strani pa seznaniti slov. ženstvo z nalogami in načrtom tritedenskega tečaja za priučitev branja in pisanja po Braillovi metodi za slepce in o prireditvi slovenske knjižnice za oslepele.

Predavanje je bilo pojasnjevano s lepimi slikami, ki jih je projiciral gospod profesor, c. kr. glavni učitelj Josip Verbič.

V svojem široko zasnovanem referatu se je pečala gospodična najprvo z vzgojo slepih otrok v zavodih za oslepele, kjer se trudijo merodajni činitelji s pomočjo države in privatnih dobrotnikov preskrbeti slepcem potrebno samostojnost potom temeljne izobrazbe v raznih strokah. Na ta način je dana

slepcev polagoma možnost, da postane tudi on koristen član človeške družbe, da se celo povspne do lastne eksistence. Vzgoja za delo obvaruje slepega nesrečnika škodljive brezposelnosti, ki je dostikrat vir vse duševne bede in srčnega gorja, ki obhaja odraslega nedelavnega slepca. Statistika je pokazala, da je imela Kranjska l. 1910 842 slepcev, med njimi 57 takih, ki so sodili v šole. Toda med 57 ni bilo niti enega, ki bi iskal izobrazbe v zavodu in od tam pot v življenje. Dasiravno obstojajo za kranjske slepce razne ustanove in svrhu izobrazbe v zavodih, jih Kranjci niti uporabljati ne marajo. Uživanje teh ustanov je zvezano s pogojem, da se mora slepi otrok izobrazovati v tujih zavodih, ki jih na Slovenskem še ni. Oddaljenost kraja, tuj jezik in razne druge ovire privedejo stariše do zaključka, otroka obdržati doma. Otrok pa, ki je bil odgojen tako daleč od doma in se učil le v tujem jeziku, se je odtujil domu in materiniščini. Kako naj najde stik z lastnim narodom, ko poteko izobraževalna leta!

Vse drugače bi bilo to, ako bi obstajalo v Kranjski sami slovensko vzgojevališče za oslepele otroke.

Ako je sklad, ki se zbira v deželnih blagajnah za zgradbo zavoda slepih otrok še premajhen, naj si šteje slovenska javn-st v svojo dolžnost, podpirati to zbirko s svojimi sredstvi, da se skoro odpre šola in dom slovenski slepi deci na domačih tleh in s tem pripomore celokupnemu narodu slovenskemu do novega višjega kulturnega sredstva.

Samo vzgojevališče pa še nikakor ne zadostuje! Temu priključeno mora biti tudi zavetišče, oziroma zaposlovalnica za odrasle in tudi za pozneje oslepele nesrečnike, ki so vsled telesne oslabelosti ali drugih

Jugoslavija, Avstrija in Italija.

V zadnjem času razširja avstrijski korespondenčni urad skoraj dnevno vesti, da je Italija dobila zagotovilo od entente, da sme upravitelji mnogo naših jugoslovanskih zemlja, kakor Gorisko-Gradišansko, Trst, Istro in Dalmacijo z otoki. Pred dnevi je bilo čitati celo doslovno besedilo dotične londonske pogodbe, kjer so podpisani poslaniki Rusije, Angleške, Francoske in Italije.

Nam Jugoslovanom ni treba, da nam korespondenčni urad in za njim ostali dunajski šmokovski listi povejo, kaj imamo pričakovati od drugih, kajti jasno vemo, da nam naše Jugoslavije nihče ne bo zgradil, ampak da si jo moramo le sami izvojevati.

Se bolj zanimivo se nam zdi, da avstrijska publicistika — ali na mig od zgoraj nočemo raziskovati — ravno v takih trenutkih počenja svariti Jugoslovane pred entento, ko se nahaja kaka avstrijska vlada v skripah in upa s tem slepim privabiti Jugoslovane, da se odrečejo, svojim določno začetnim ciljem in da nudijo oni vladi, ki enako z vsemi svojimi prednicami sistematično ugonablja jugoslovanski narod, zaslombo in pomoč.

Pri teh intrigah stopa na čelu „Neue Freie Presse“, koji se do pred kratkim še veleizdajski Jugoslovani sedaj smilimo in nas očetovalski sveti, da ne nasledimo italijanskim vabam, naj Jugoslovani skupno z ostalimi Slovani od znotraj Avstrije zrevo lucioniramo, kajti v istem trenutku ko nas v Rimu žele sopomagalci, so si že naše pokrajine zagotovili za svojo združeno Italijo.

Mi Jugoslovani pa odgovarjamo na to, da vemo, da nas Nemci in Italijani v enaki meri sovražijo in gledajo na vsako priliko, kako bi nas uničili, a vedo naj, da po poslednji Jugoslovan brnil od zadnje kaplje krvi svojo domovino, ki ne bo ne pod nemškimi ne pod italijanskim pokroviteljstvom, ampak svobodna in demokratična pod vodstvom nas Jugoslovanov.

Osojak.

Iz zgodovine Jugoslovanov.

Par dogodkov iz jugoslovanske zgodovine bomo napisali, tihki, ki niso vseobče znani; ne tiste izvolitve leta 1527 in pa pragmatične izjave iz leta 1712 ali pa nagodbe leta 1867 in 1868.

Š. — Prihajali so Jugoslovani zmeraj kot pešci, oboroženi s kopji in sulicami, večji vojske na vsaki zemlji. Najprvo so zasedli vzhodni del Balkana, potem zahodni, prišli so sem leta 548 in v Draču pozdravili Adrijno. Leta 595 se borijo že z Bavarci, l. 600 je vsa Istra njihova, za časa cesarja Heraklija (640—42) so gospodarji vse nekdanje rimske Dalmacije. Leta 615 je leto njihove najširše razsežnosti, takrat si osvojijo Salono, Solin pri Splitu. To in pa zmaga nad Obri jim izroči gospodstvo Ilirije, dočim se mora naš severni del razen onih let Samovega vladanja pokoriti Obrom in drugim.

Ilirski Jugoslovani so se tako hitro okrepili in organizirali, da so že l. 642 priredili pomorsko ekspedicijo proti Langobardom v južni Italiji in izkrcali svoje čete pri Jipontu ob Garganski gori. Langobardski vojvoda Ajo pride tja in jih hoče vreči v morje, a pri nas oku na slovanski labor pade v jarku pred njim. Pa pride Radoaldo, sin furlanskega vojvode Gizulfa, da masčuje Aja. Doma se je bil naučil slovanskega jezika, pomaga si z njim in začne pogajanje z Jugoslovani v njihovem jeziku. Premoten od domače besede ne pazi dosti, Langobardi jih zavratno napadejo, nekaj pobijejo, druge pa zapodijo nazaj čez morje na obalo dalmatinsko.

Zelo verjetno je, da so šli Slovani nad Langobarde na prigovarjanje iz Carigrada; vendar pa nam je ta ekspedicija dokaz, da so bili že takrat pomorska sila kakor to velja tudi za pozneje, ko so se spet borili ob italjski obali, proti Benetkam in južni Italiji. Seveda označujejo beneški zgodovinarji vse to le za navadne roparske pohode, a že to, da jih tolikokrat omenjajo in sicer ne sramotilno, nam kaže tedanjega Jugoslovana na morju.

Ko so prišli Slovani v Ilirijo, so ustanovili župe ali županije in sicer so bili merodajni zemljepisci ozir: ena župa je obsegala kako porečje, druga gorsko enoto, tretja se je naslanjala na morje ali pa na kako večje mesto. Razne župe so se razvile pozneje v majhne države, tako čitamo imena: Dioklija, Humska zemlja, Travunija, Paganija, Neretva, Konavle in dr.

Nobenega natančnega popisa iz onih časov nimamo; 7. in 8. stoletje nam ne da nobenega pisanega vira, ne domačega in ne tujega. Šele deseto stoletje

rodi krasno delo cesarja Konstantina Porfirogeneta. Nekaj pa izvemo tudi iz arabskih virov. Arabci so bili najboljši zemljepisci tedanjih časov; kar vemo npr. o Rusih, je skoro vse arabsko. Grki so imenovali vse ozemlje od Zadra pa do Rodop in Soluna Slavonija in Solavenia. To ime je ostalo. Poznejši hrvaški ban se je imenoval „Banus totius Slavonie — ban vse Slovenije, hrvaški kralj pa „Re Selavorum“ — kralj Slovenov. Do 18. stoletja je rabil hrvaški sabor pečat, izgotovljen l. 1497, z napisom „Sigillum nobilium regni Slavoniae“ — pečat plemenitavev slovenskega kraljevstva. Beneška „Riva degli Schiavoni“ — breg Slovencev — nam še danes govori o tem imenu.

Hrvatje so imeli pozneje večjo državo, imenovano v prvih letih 10. stoletja: kraljevstvo Dalmacije in Hrvaške. Veliko nam pove Konstantin Porfirogenetes o kralju Krešimiru, ki ima veliko moč na suhem in na morju. Enega njegovih naslednikov, Petra Velikega, sta uvaževala oba sosedna na zahodu in vzhodu, Benetke in Carigrad. L. 1073 piše sam: Vsemogočni Bog je razširil našo državo na morju in na suhem. Splitski arhi diakom Toma nam pozneje opiše tudi meje te države; obsegala je nekdanjo južno Panonijo, rimsko Dalmacijo in se je tudi v naših severnejših krajih dotikala morja. Krasno se je država razvijala.

Pa pride prokletstvo. Nesreča hoče, da se poroči kralj Zvonimir, ljubljeneec papeža Gregorja VII., z Lepo, sestro ogrskega kralja Ladislava in umre brez naslednika. Plemenitavi hočejo sami vladati, vdova kraljeva se pa obrne na svojega brata, brat porabi ugodno priliko, se vmesa, nastane vojska. Pobotajo se šele z Ladislavovim naslednikom Kolomanom. Koloman in dvanaest hrvaških zastopnikov napravijo pogodbo. Hrvatje se zavežejo priznati Kolomana in njegove pravne naslednike za svoje kralje, a pod pogojem, da ti upoštevajo in uvažujejo neodvisnost kraljevstva Hrvaške in Dalmacije in kraljevstva ogrskega. Tako pride hrvaško-dalmatinsko kraljevstvo v zvezo z ogrsko vladarsko rodovino s pravno zajamčenim značajem neodvisnosti.

Adrija in njena pristanišča.

Š. — Severni deli Evrope imajo po svojih rekah veliko lažji dohod do morja kakor pa južni. A na jugu se morje veliko bolj zaleda v trup Evrope kakor na severu, to povzroči zjoženje celine in pa hitrejši približanje severu. Prvo zoženje opazimo na Francoskem, geograf Vidal de la Blache je po pravici govoril o „deželi med dvema morjema“. Marseille je posredoval že od starih časov sem stike med jugom in severom Evrope, od njega gori je šla rimska kultura v notranjo Francijo in Nemčijo. Genova nima tako izrazito ugodne lege, svet za Marseille je odprt, za Genovo zaprt. Vendar se pa ravno za Genovo gorovje tako zniža, da je prehod lahek; in v dolini Pada pride skupaj več cest, ki se strnejo v točki nad Genovo kot najbližji morju. Do morja na severu je pa od Genove še vedno dalj kakor pa od tretje evropske zožitve, povzročene po zajedanju Adrije. Od Trsta do Šetina je samo 850 km, stara pot gre to gori, Alpe ostanejo na levi, Karpati na desni, Feničani so jo uporabljali, Grki in Benečani itd. Edina težkoca je Kras, on dela sitnosti. Prihodnja zožitve, od Odeše do Riga, je pa spet 1200 km široka, vrhitega oddaljena od evropskega središča in zato ne takega pomena.

Važnost Adrije je s tem označena, na njenem koncu so najsevernejše točke Sredozemlja, najbližji stik z življenjem Srednje Evrope. Smer Adrije od severozapada proti jugovzhodu nam samaobsebi kaže pot v dežele najstarejše kulture, Grško, Sirijo in Egipt in takorekoč po njenem podaljšku, Rdečem morju, v kulturne dežele Zadnje Azije, v vzhodno Afriko in pa v Avstralijo. Sicer je s tem deloma ovirana pot skozi Gibraltar, a sedanjí čas take ovire lahko premaga.

Vpovest pride v Adriji promet od ene obale do druge, torej poprek, in pa podolžni promet v preji obojestrani smeri. Poprečnega ni dosti, Apenini na eni strani, Kras na drugi grede vspešno z obalo, padajo skoro naravnost v morje, Italija gleda na zahod, zaledje Krasa proti Savi. Vendar je pa kraško ozemlje bolj ugodno, ker so gorske vrste večkrat pretrgane, nastanejo vrzeli, ki vodijo v notranjost, nastanejo pristanišča. Podolžni promet pa ima poleg teh majhnih vrzeli svoj začetek gori na severu, v Beneškah, Trstu in na Reki. Neugodna zveza z zaledjem je vzrok, da so pristanišča Dalmacije in vzhodne Italije toliko manj važna kakor ona na severu; ta so pa zopet različna, kakor je pač lega in obala.

Jugoslovanska adrijska obala ima dvojen značaj: naplavine od laške meje do Tržica

tvorijo manjši delj, večji del od tod do konca Dalmacije je pa strm; obala se tukaj že dolgo časa zadržuje, morje obliha nekdanje dele celine; ostali so le gorski grebeni kot otoki in polotoki, doline so pa zalitve in tvorijo krasne fjordom podobne zajede.

Najlepši tak zaliv je pač Kotorska boka. A kot trgovsko pristanišče ne pride prav nič v poštev. 1000 do 1200 m visok gorski zid jo zapre, zaledje je pa zaledje brez prihodnosti. Zato je tudi umljivo, zakaj je ona ozka obala tam doli imela navadno drugega gospodarja kakor pa notranji svet.

Boljši je Dubrovnik. Mesto samo sicer nima dobrega pristanišča, rodovitni del okoli njega je ozek, zaledje je pusta planota, dvigajoča se polagoma do 100 m. A komaj 3 km proč je izvrsten zaliv, tam se je razvil Gruž. Tako je globok, da niso mogli napraviti molov, samo obrežni zid. Izhod je na vse strani prost, proti Neretvi sicer čez planoto, a ni daleč tja. Gruž je bil pred vojsko najvažnejša končna točka bosanske železnice, izvoz lesa in rudnin precejšnjega pomena. Tudi z Apulijo je bila trgovina velika; tam se namreč Apenin odmakne in nastane večje in boljše zaledje. Promet iz Dubrovnika v notranjost gre sicer po strmih cestah, pa mora nastati, ker je dalje proti jugu gorski greben še višji.

Kakovost te obale tukaj in pa one severno od izliva Neretve poveča važnost izliva te edine večje vodne ceste našega Krasa. To tem bolj, ker pridemo iz njenega porečja v ono Donave čez en sam prelaz, sedlo sv. Ivana (967 m). Znani geograf Aleksander Supan je imenoval to sedlo Brenner hrvaških dežel, da bo imel torej isto vlogo na Krasu, kakor jo ima Brenner v Alpah. A je več nepravil. Pristanišče Metković je 20 km oddaljeno od izliva. Leži med močvirji in je majhno; Neretva ima ob zalivu polno blata in če že pridemo do morja, nam dolgi polotok Plješec zapre pot proti jugu in jugozapadu. Zato so mislili na zgradbo novega trgovskega pristanišča Neum-Klek ob obali nekoliko proč od izliva Neretve. Zaliv je izvrsten, največje ladje bi lahko pristale. Samo ovira Plješca bi še ostala in večkrat že so mislili prerezati njegov prav ozki vrat pri Stonu. Ravno te nepravilke so pomagale dvigniti Gruž.

Tak zid kot na jugu se dviga iz morja tudi na severu, samo še bolj neposredno in strmo.

Velebit. Do 1800 m visoko grado vrhovi, tik ob obali se svetijo njegove apnene stene, 700 m do 1400 m visoki so prehodi v Liko in Kravato, strmi so ovinki cest, z velikansko silo pada burja v morje, ga razburka in otežkoči dohod do malih pristanišč. Senj in drugi pristani so bolj znani kot približnišča in skrivališča morskih roparjev kakor pa kot trgovišča.

Tudi na jugu ni dosti boljše. Kjer je malo peščenca ob obali, vidimo nekaj rodovitnega sveta, a pristanišča so nezavarovana, zveza z zaledjem težka. Tudi otoki nimajo ugodne obale.

Boljši je tam, kjer visoki breg ne gre v isti smeri kot morje ali pa kjer se morje zaleda v poprečnem in nato v podolžnem zalivu, tako da pride bregu v hrbet. Tako pristanišče ima Mali Lošinj, Bakar, Cres in pa Šibenik ob izlivu Krke, ki je tukaj že zelo široka, kot kakak podaljšek morja. Vhod je ozek, pristanišče izvrstno, pripravno za največje ladje. Samo pravega zaledja ni, kakor sploh v severni Dalmaciji, dežela je revna, širše zaledje pa spet zapira Velebit. Zader nima kot trgovišče prav nobenega pomena, je samo umetno politično središče in bo izgubil še to veljavo.

Edino važno pristanišče srednje Dalmacije je Split, njegov pomen bo raste. Že sedaj ima 31.000 prebivalcev in promet po morju obsega že skoro tri milijone ton; uporabljene so seveda dose-daj večinoma le v obrežni plovi, a številka je kljub temu zelo visoka. Pristanišče je dobro in zavarovano proti široku po treh otočkih in velikem lomljen valov, okoli zela rodovitna. Tudi zaledje je bolj odprto kakor drugje, vidimo vrzeli v grebenu; pridemo do reke Cetine in od tu dalje nas bo peljala že davno projektirana proga v Bosno. Seveda ne bo vse tako kot bi si želeli; med dvema rodovit-nima pasovima — med bližnjo splitsko okolico in pa oddaljenimi boljimi deli Bosne — se rasprostira pas Krasa, skrajno nerodovit. A mislimo moramo na prihodnost, na pogozdovanje, uporabo vodnih sil, namakanje, industrializacijo, itd. in tudi ta pas bo izgubil svoje grozote. Druga proga bo šla pa preko Knina na Hrvaško, in po dolenjski črti do nas. Bo velikanskega pomena, zlasti za osebni promet. Kako hitro bomo v Dalmaciji, iz puste zime pridemo v nekoliko urah na najlepše in podnebno brezprimerno lepe bregove Adrije. Split ima veliko bodočnost.

(Pridejo še drugi članki.)

Spomnite se invalidov!

s pisalnimi strojem, ki piše Braillovo pisavo ali pa tudi našo latinico.

Vzporedno z razvijanjem pisave se je spopolnjeval tudi knjigotisk. Ustvarjali so bogate knjižnice za slepe, ki so pa imele vendar največ rokopi-ov. Tiskane pike so zelo ostre in utrjujejo slepece prste. Tiskalni stroj zopet proizvaja preizkušne izbočine, ki jih slepec komaj občuti. Najbolj mu prija rokopisi v Braillovi pisavi. — Za tako prirejevanje knjig je pa treba mnogo denarja in pa veliko vztrajnega dela. Ker pa draginja ovira vsak napredek, je treba pomisliti, kako je od pomoči temu nedostatku.

Tu je prišla dobrodelna javnost na pomoč. Oklici v dnevnikih so pozivali ljudi, ki razpolagajo z mnogo prostim časom, na preurejevanje knjig v pisavo za slepe. In res so se našli dobrotniki, ki so tudi hoteli položiti svoj dar na oltar požrtvovalno za slepe, zlasti tedaj, ko niso mogli ravno z gmo-nimi sredstvi dejanski podprati ubogih nesrečnikov.

Za to delo so se oglasile po največ izobražene dame, tudi iz najboljših krogov.

Vsaka izmed onih, ki hoče pisati knjige, se mora učiti poprej čitanja in pisanja po Braillovi metodi, poznati mora vse posebnosti o razdelitvi prostora, o okrajšavah in vseh uvedenih znakov.

Naši slovenski slepi rojaki so si zaželeli slovenskih knjig. Vsi hrepenijo po tem, da bi jim kdo odprl pogled v svet. Kak vir zabave in vede bi jim nudile knjige pisane v materinski. Kako bi se naslajali na lepih mislih naših slov. pesnikov in pisateljev. Po zavodih in slovenskih knjig za slepe. Tudi mi jih nimamo! Hitimo na delo za proevit narodne prosvete! Nikakor nam ne sme zadostovati,

Narodno gospodarstvo.

Narodnogospodarske drobtine IX.

M. H. — Če proučujemo denarni položaj različnih držav, si pač mislimo, da bo ureditev finančnih razmer po vsaki nekaj posebno težavna. Pa ne bo. Ovir bodo delali le kapitalistični predhodki, s katerimi je okuženo naše zasebno in javno življenje. Ko s temi predsodki pomedemo in se najde prava demokratična smer, bo sanacija državnih financ lahka.

Nekaj zares težavnega bo pa ureditev ženskega vprašanja. To vprašanje se rešuje že tisočletja, pa se ni rešeno in tudi tako hitro ne bo rešeno. Je pač toliko utemeljenih različnih idej in naziranj, toliko nasprotujočih si znanstvenih in zgodovinskih resnic, toliko vsakovrstnih bioloških, socialnih in cerkvenih momentov, ki morajo priti pri rešitvi tega vprašanja v poštev, če hočemo doseči stvarne in zadovoljujoče uspehe.

Náčelo: „žena bodi možu povsem enakopravna v zasebnem in javnem življenju“, bi žensko vprašanje enostavno in hitro rešilo. Ampak tak rešitev bi bila nenaravna in drzna in tudi ne v interesu — žene. Demokratična bi taka rešitev tudi ne bila, ker pomenja demokratizem zmago osebnosti. Pri reševanju ženskega vprašanja moramo torej vsekako računati tudi z osebno ženo.

Dejovanje in čuvstvovanje žene je osredotočeno od nekdaj v materinstvu, v vzgoji otrok; mož pa je prevzel nase skrb za prebrano in varstvo družine. S tem je bil podan in za večno določen od Stvarnika samega cilj obema spoloma in tema cilja so se prilagodili in morali prilagoditi duševni in telesni napori in odpori, duševne in telesne zmognosti obeh spolov. Delokrog matere je bil manjši, enostavnejši, nežnejši, manj nevarni, zahteval je torej manj duševnih in telesnih sil, pa morda več srca in čustva. Delokrog moža je bil vseskozi širši, težavnejši, nevarnejši. Tako je moralo priti, da se tekom tisoč letij duševne in telesne moči moža primeroma bolj živahno razvijale, one žene pa zaostajale.

Ta osebna lastnost žene se pri reševanju ženskega vprašanja ne sme prezreti.

V koliko naj se upošteva ta osebna lastnost žene, je pa zopet odvisno od vprašanja, kako bodi stališče žene v bodočnosti: ali naj žena ostane v družinskem krogu ali naj stopi v javnost in prevzame del boja za obstanek. V prvem slučaju bi ostale spolne razlike. V zadnjem slučaju bi se spola, kar se tiče duševnih in telesnih sil, tekom stoletij več ali manj zjednačila. Gotovo bi pa neka razlika tudi v tem slučaju še vedno obstajala, namreč tista razlika, ki je prvotna, od Stvarnika določena. Nasprotno bi pa govorilo ženo, ki se je podala v boj za obstanek, duševno napredovala, ker je znanstvena resnica, da duševne možnosti ne odvisijo le od količine, marveč v prvi vrsti od ustroja možgan ...

Za ženo je torej vprašanje bodočnosti: družina ali javnost. Katera teh dveh struj je bolj naravna in priporočljiva? Katera vstrca v večji meri osebni prostosti in osebnosti? Od vsakega teh vprašanj odvisi rešitev ženskega vprašanja.

Kdaj in pa zakaj je stopila žena iz družine v javnost? V dobi imperializma, ki je učil, da tvori moč države število ljudi, je povzročil kapitalizem ono nenaravno stanje, da se veliko žena ni moglo več posvetiti materinstvu in družinskemu krogu; morale so, če tudi nerade, prevzeti boj za obstanek. Kapitalizem je tako temeljito izrabljaj delavca, da isti s zaslužkom ni mogel več preživljati sebe in svoje družine. Pomagati so mu morali pri delu žena in otroci. Kapital in industrija sta torej vzela ženi mirno zavetje v družini in jo izročila burnim valovom življenja, boja za obstanek. Zato, ne nimam, da je žena v javnem boju za obstanek nekaj prisiljenega, nenaravnega ...

Bistvu demokratizma je gotovo bližje, da ostane žena družini, da posega kar najmanj močnega v javno življenje in to le v potrebi. Menim tudi, da pride osebnost žene najbolj do veljave v družini in da se osebnost žene najlažje varuje v družini, v materinstvu ...

Če bi odločevala žena sama o svoji bodočnosti bi se najbrž ne odločila za dolžnosti kateregakoli javnega poklica, ampak za dolžnosti družinske matere. Prav ker ne more zatajiti svoje ženske osebnosti.

S tem bi bila dana smer rešitve ženskega vprašanja v pravi demokratični državi. Prezeti pa ne smemo dejstva, da se je število ljudi na zemlji v zadnjih sto letih podvojilo. In današnje število se bo vkljub svetovni vojski v kakih osemdesetih letih podvojilo. Neizogibne posledice temu bodo, da bo marsiktera žena morala poseči v boj za obstanek ...

Po teh splošnih izjavah jih naj narišem na kratko stališče žene v bodoči demokratični državi:

Enakost žene in moža v zasebnem in javnem pravu. Vojska je tu že marsikaj zjednačila, marsiktero zastarelo določilo bo pa še moralo pasti. S tem bo

Javnost naj skrbi za to, da se vojak iz bolnice ne povrne takoj domov! Slepec naj pride v zavod, kjer se pečajo strokovnjaki tudi s povrnejo oslepelimi ter jih pripravljajo na njihov stari ali pa nov poklic.

S težkim srcem zapuste bolnico ter se podajo v taj zavod za slepe. Od tamošnjega bivanja pričakujejo le novih težav in novega trpljenja!

Prvi čas bivanja v zavodu je namenjen za orientacijske vaje, ki privedejo polagoma slepeca do velike samostojnosti. Zgled drugih, ki že dolgo bivajo v zavodu pripomore do tega, da se vzbudi tudi novoprišlec želja po blagomnem delu! Slepci se pričnujo raznim primeram obrtnim, pletenju navadnih košev, kosaric in drugega finega pletenega blaga, izdelovanju krtač, pletenju stolov, ugaševanju glasovirjev, slednje ako imajo veselje do glasbe in dober posluh ter primerno ročno spretnost. Izobraževanje v raznih glasbenih strokah pa gojijo učitelji le tedaj, če je posluš posebej dober in je bila predizobrazba že na zelo visoki stopinji. Naši fantje gojijo glasbo le bolj za kratak čas. Posebno radi igrajo na harmoniko. Z velikim veseljem opravljajo razna poljska in vrtnarska dela. Poleg resnega dela je v zavodu skrbljivo za marsikatero razvedrilo. Čitanje časopisov je tudi na dnevnem redu! Kako hvaležni so vsakemu, ki jim pride čitati! Čitanje je za slepeca najlepša zabava. Da jim pa ni treba biti odvisnim od nas, je tudi skrbjeno!

Naučili se čitanja in pisanja prirejenega nalašč za slepece je ena izmed najvažnejših točk v slepčevi izobrazbi.

Naučiti se mora takoj slepec one pisave, ki jo more čitati sam. Knjige, moralo in duševno bodrilo,

vir zabave in vede so pripravljene v taki pisavi. — Tu ne gre več za znamenja, ki jih čitamo mi polnočutni, temveč za črke, sestavljene iz vzbočenih pik. Slepec jih zaznava s tipanjem. Gospodična predavateljica nam je orisala kratko zgodovino o iznajdbah raznih priprav, s katerimi je bilo mogoče slepcu čitati in pisati brez tuje pomoči.

Pomnila se je v svojih izjavah dalje časa še pri dandanes rabljivi pisavi za slepe, ki jo je izumil pravzaprav Francoz Barbier v začetku 19. stoletja ter upeljal sistem s pikami, ki je bil precej težaven. 16 letni slepec, gojenec pariškega zavoda za slepe Louis Braille je Barbierjeve polizkuse preuredil v enostavno pisavo s pridržnimi pikami, ki je najbolj prijala slepim in se razširila povsod ter dobila tudi njegovo ime. Braillovi pisavi služi za osnovo skupina 6 pik, ki so razvrščene v dveh navpičnih vrstah po tri ali pa v treh vodoravnih vrstah po dve piki. Z različnimi kombinacijami teh pik je Braille določil znamenja za črke, števila, ločila, in celo note v glasbi. Slepec se mora najprvo popolnoma naučiti čitanja, ki dela dostikrat velike težave, zlasti pozneje oslepelemu. Njegovi prsti, so vsled težkega dela manj sposobni za tipanje črk. Nauči se pa čitanja vsak, ki ima dosti volje zato. Celo analifabete je že pripravila naša vrla sestra Klara Vrhunec v „Odilienheim-u“ do tega!

Pri pisanju uporablja slepec posebno tablico, ki ima dve platnici, ena ima udrtine, druga omrežje, ki služi za uravnavo vrst in obrazcev. Med obe pride papir. Slepec piše kot tiskar, od desne na levo ter uporablja kovinasto pisalo, ki zapuša v papirju vglbine, oziroma vzbočine. Naši slepci pišejo tudi

če je eden ali drugi izmed teh rojakov zmoežen že od poprej tudi kakega drugega jezika — da bere in piše v tem drugem jeziku — da ima tudi v tem drugem jeziku pisane knjige za slepece na razpolago. Treba je v tem oziru splošne enake duševne oskrbe za vse slov. vojake brez izjeme.

V večji meri je v tem oziru že pripravila temelji v zavodu „Odilienheim“ v Gradcu, sestra Klara Vrhunec, s tem, da je naučila izročene ji slov. vojake branja in pisanja po Braillovi metodi v slovenskem jeziku.

Naša narodna dolžnost pa je osnovati vsem slovenskim invalidom slepec knjižnico v materinski. V ta namen se bo v tečaju, ki ga je priredila gosp. Skaberne z dovoljenjem c. kr. dež. šol. sveta v okriju „Slovenskega odbora za invalide“, pripravilo in poučevalo o vsem potrebnem, da se bodo naše rodoljubne dame posvetile nalogi, ki je velika in tudi trudopolna! Naloga ne zahteva toliko materialnih, kakor osebnih in duševnih žrtv onih, ki nameravajo kaj storiti. Enako kakor državne oblasti nemorejo same spisati učnih knjig za nas, tako se tudi v našem področju ne smemo omejiti samo na državno pripomoč.

Treba je osebnega kulturnega dela, ki bo v našem slučaju temelj nove slovenske kulturne ustvaritve — slovenske knjižnice za slepe — vojnike!

Slovensko žensstvo se je navdušeno odločilo, da se posveti temu kulturnemu delu in se je odzvalo v velikem številu na vabilo za tečaj. 106 dam se uči čitanja in pisanja v tečaju, ki se je moral radi prevelikega števila slušateljcev razdeliti na dve skupini.

priznana, da je delovanje žene v družini najmanj toliko vredno, kakor delovanje moža izven iste, da sta mož in žena enakovredna.

Ženo prihodnosti je treba izobraziti. Kar je zagrešila na ženski vzgoji preteklost, mora popraviti bodočnost. Globokim vrlinam ženskega čustva, se bo tako lepo podalo resno znanje v vseh strokah, ki so količkaj v zvezi z ženskimi delovanjem v družini. In teh je veliko. Izobrazba žene bo splošna in strokovna, bo obvezna. Izgubila bo žena preteklosti, nevedna modna igračka, stopila bo na plan ljubka žena tovarilica, resna — mati vzgojiteljica. Ne bo je več žene preteklosti, ki je iskala sreče po neokusnih modnih lših, plitvih saloni, v kavarniškem dimu, žena prihodnosti bo našla srečo v umevanju moževe duše v krogu zdravih otrok, katerim bo znala vcepiti v mlado dušo pravo ljubezen za vse najvišje in dobro, pravo ljubezen do naroda in domovine, pravo seme pravih kulturnih vrlin. To čudo bo izvršila dobra splošna in strokovna ženska izobrazba.

Poklic žene-matere bo tudi za naprej vzgoja otrok, ampak ne kot postranski, marveč kot edini, glavni in izključni poklic. Ponos moža in blagor človeštva zahteva, da se žena-mati popolnoma posveti vzvišenim dolžnostim družine. Kadarkoli opravlja žena-mati kak postranski poklic, vselej ga opravlja na škodo vzgoje otrok. Za vsako stvar je naša vojska manjvredno nadomestilo, materne vzgoje pa ne morejo nadomestiti niti oni umetni odbori, ki jih je zasnoval naš birokratizem za reševanje mladine. Pomilovanja vredni so otroci, za katere morajo skrbeti sodošča. Zato je najboljša skrb za mladino: skrb za ženo-mater, za starše...

Drugim ženam naj se dovolijo javni poklici, pa v kolikor je mogoče omejenem številu in pa le taki, ki so združljivi z žensko osebnostjo, ženskim čustvom in žensko dostojnostjo.

Dotaknem naj se še najbolj kočljivo zadeve: političnih pravic žene po vojski. Na Angleškem je bila pred vojsko osebna prostost visoko cenjena, pa tudi tam ni uživala žena vseh političnih pravic. Nisem tak, da bi ženski splošno odrekal to. Naproti. Žena mora priti do besede vselej, kadar se gre za ženska vprašanja in vsa ona vprašanja, ki segajo v delokrog žene pa tudi vselej, kadar se gre za splošne življenske narodne zadeve, kakor je, recimo, za nas Jugoslovane jugoslovanska deklaracija. Tudi bi ne bilo prav odrekati ženi volilno pravico samo zato, ker je žena, ali zahtevati od žene, da voli po možu ali pooblaščenec. To je vsakakor zastarelo jerobstvo. Zdi se mi pa na drugi strani tudi neokusno siliti ženo v volilne boje. Kjer je združena volilna pravica s poklicem ali lastnino, se radi spola ne sme delati razlika, nasprotno bi se pa za zakonce mogel najti tak način izvrševanja volilne pravice, ki ne bi mogel kaliti zakonske edinosti. Težavna so vprašanja, pri katerih reševanju naj bi sodelovala tudi žena. Žeteli bi bilo, da se otvori v "Jugoslavnu", ki postaja polagoma znanstvena revija, v teh vprašanjih in o ženskem vprašanju vobče stvarna debata. Pojmi naj se razbistre, čim prej tem bolje.

Novi premogovni zakon.

Š. — Pred par dnevi je predložila vlada zbornici načrt, kako izpremeniti rudarski zakon iz l. 1854. O prvih poskusih slišimo že l. 1907, potem se vleče stvar dalje, l. 1914 je v dobrem tiru, tedaj gre pa parlament domov. Že pred vojsko so vzbudile vladne predloge mnogo pozornosti, med vojsko je pa stopilo to vprašanje v najsprednejše ospredje, saj je preskrba s premogom ena glavnih gospodarskih skrbi. Ker je v naših deželah dosti premoga, si pogledimo načrt.

Po novi postavi ima pravico iskati premog in ga pridobivati le država; ta pa to pravico lahko začasnno in proti odškodnini podeli drugim. Dosedaj so bile vse te pravice skoro izključno v rokah zasebnikov, ki so gledali seveda izključno le na svojo korist, ne pa na splošnost. Nova postava podeljuje pravico iskanja zasebnikom samo za določen rok, po kojega preteku sme edinole država kopati premog. Dosedaj je bilo tako: kdor se je oglasil do 20. januarja 1909, je dobil pravico za 10 let, po tem dnevu pa samo za tri mesece. Vsi spremenjenih razmer — pomanjkanje delavskih moči in orodja itd. — so pa skrčili prvi rok na osem let, drugega pa podaljšali na dve leti. Začne se pa takrat, ko prenehajo izredne razmere, povzročene po vojski.

Važna je sprememba glede obsega podelitve. Dosedaj so podelili eni osebi največ okoli 36 ha površine, pod katero se nahaja premog; po novi postavi pa dobi država in pod gotovimi pogoji tudi dežele premogove sklade z 200 ha površine, celo s 600 ha, če je sklepali na nadaljno razsežnost. Pogoji za podelitev so bistveno ugodnejši kot dosedaj. Nasprotno so pa druge naredbe strožje kakor so bile prej. V splošnem meri postava na to, da bo delovanje v osemletnem prehodnem roku živahnije in bo produkcija premoga večja.

Važna novost je tudi ta, da se sme država polastiti proti primerni odškodnini premogokopov oz. rudokopov, ki jih je posestnik opustil oziroma, ki so mu jih odvzeli.

V členu 3 je cela vrsta novih določb glede pravic, ki jih daje država deželam. Vzrokov za ta ukrep je dosti, predvsem glavni namen načrta: okrepiti skupnogospodarsko produkcijo s pomočjo večjih upravnih enot. Zato se dovoljujejo deželam tudi izjeme, ki jih ima sicer le država.

Zakaj sem Jugoslovan?

a. — V prvi vrsti zato, ker pogrešamo Slovenci že preko tisoč prave domovine. Naša domovina je žalostna; opel jo je Jenko:

"Kako rod za rodom gine,
To povest je domovine,
Vsemu svetu nepoznane,
Od nikogar spoštovane.

Mi pa hočemo domovino, pravo domovino; domovino, ki jo bomo mi ljubili, drugi spoštovali. To bo Jugoslavija, kakoršno je proglasil Jugoslovanski klub v majniški deklaraciji. Španjolec, Francoz in drugi imajo domovino, mater, ki ljubi sinove; mar naj bi bili le mi tako nesrečni, da bi poznali le mačeho? Nočemo več.

V sedanjih "domovini" smo hlapi; ne, smo slabši od teh: zakaj hlapec, ki mu ni všeč gospodar, nide; nas pa drže v sužnjosti vklejane. V "domovini"

smo brezpravni sužnji. Na Koroškem ima 120.000 Slovencev 1 poslanca. Nemci imajo za to isto število sorojakov tri poslance. Vsi koroški Slovenci imajo le eno šolo, 15.000 koroških Nemcev pa celo vrsto ljudskih in drugih šol in povrh še gimnazijo. 40.000 tržaških Slovencev je brez šole. Na Koroškem so našega župana zaprli, kjer je prošil na postaji vozni listek v slovenskem jeziku; v Istri je naše ljudstvo do mozga usuzujeno. Naše dežele so preplavljene po nemškem uradništvu; naš človek ne pride nikjer naprej; najvišja služba, ki jo doseže, je sluga in portir. Mi hočemo domovino, ki nam bo mati. Ta pa bo Jugoslavija.

Tudi pogled v zgodovino našega naroda rodi zahtevo po domovini. Pred 12 stoletji so imeli naši pradedje v svoji oblasti vse ozemlje od Budimpešte do Benetk, od Trsta gori preko Tirolske tja do Bavorske meje. Tedanja Slovenija je bila štirikrat večja od današnje. In danes? Koder se je tedaj razlegala turobna slovenska pesem, se danes čuje nemški jodler kakor v posmeh slovenskemu rodu. Do mozga pretrese človeka, če pomisli, koliko smo izgubili na Koroškem v zadnjih desetletjih. Baron Czörnig je našel v šestdesetih letih prejšnjega stoletja v Celovcu 6000 Slovencev in 3900 Nemcev. Od tedaj se je pomaknila narodna meja 24 km proti jugu. Če nečemo popolnoma izginiti s površja, če hočemo, da se ta potujočevalni proces konča, moramo imeti lastno domovino, svobodno in združeno domovino. Le prosta Jugoslavija nam jamči za naš narodni obstoj.

Suženstvo je proti volji božji. Sveto pismo vsebuje besedo božjo: "Kar je Bog združil, naj človek ne razdružuje." In to je tudi naravna zapoved. Bog je ustvaril tudi nas, pa ne zato, da nas bodo drugi delili, tlačili, ampak zato, da bomo združeni, svobodno živeli. — Suženstvo je veleizdajstvo: mi pa nečemo biti izdajalci jugoslovanstva. Suženstvo pomeni narodno zatiranje; to pa je rodilo svetovno vojno; mi pa nečemo več vojske. Zato: vsakemu svoje, nam pa Jugoslavijo!

Dosleden v izvrševanju božje volje je Jezus ljubil svoj narod. "Zelzel sem vam dal, da tudi vi delate tako, kakor sem jaz storil." Jezus se je jokal nad razdejanjem Jeruzalema. Učeni Spirago pravi: "Kristjani ne le sme, ampak mora ljubiti svoj narod. To je naravna in božja zapoved. Kristus, apostoli, preroki, Marija in mnogi sveti mošje so bili navdušni za svoj narod." Zato ljubim tudi jaz svoj narod: ljubim njegov jezik, njegovo prostost, njegovo bodočnost. Ker pa smo Slovenci tako majhen narod in smo vrhu vsega obkoljeni od treh močnih sovražnikov, ki nas hočejo uničiti in bi torej po človeški razsodnosti v tem obupnem boju ne mogli dolgo vztrajati, zato zahteva naš kategoričen imperativ, da moramo imeti poročstvo za samostojno življenje: to jamstvo nam nudi samo Jugoslavija. Zato sem Jugoslovan.

Koroška in deklaracija.

Celovec, 7. marca 1918.

O. — Koroška se je začela deklarirati. Pet občin se je zadnji čas izjavilo za deklaracijo, druge jim bodo pa se sledile. Iz slovenskega dela dežele prihajajo o razpoloženju ljudstva za deklaracijo vseskozi ugodne vesti. Ljudstvo dobro umeva pomen deklaracije, ki se je začela prijemati tudi že enega dela zaslepljenih bratov, nemškutarjev. Ponekod pa je strah pred revizicijami in nagajanjem od strani oblasti še tako velik, da si ne bodo upali dati duška svojem prepričanju. V Smihelu pri Pilberku je deklaracijo podpisalo 812 ljudi. V neki nemškutarski občini vse hiše razen župana, učitelja in gozdarja!

Deželna vlada Koroške je hotela s silo zatreti deklaracijsko gibanje. Samo en vzgled iz Smihela pri Pilberku, odkoder nam poročajo:

"Dne 19. svečana je prišel k tukajšnjemu kaplanu orožnik in je zahteval popisovalne pole za jugoslovansko deklaracijo. Kaplan je bil mnenja, da je treba vprašati župnika. Prišla sta oba v župnišče. Župnik zahteva od orožnika, da pokaže ukaz od oblasti. Orožnik: "Tega ne pokažem — to je uradna tajnost." Župnik na to: "Potem pa tudi ne dobite pol." Preden je odšel orožnik, je še namigaval na neprijetnosti, katere lahko zadenejo duhovnika in na veleizdajstvo. Dne 23. svečana sta pa že dva orožnika čakala pri kaplanju na kaplana, ki je bil še v cerkvi. Ko je prišel iz cerkve, sta zahtevala podpise, sicer imata izvršiti hišno preiskavo. To sta tudi izvršila, pa nista mogla dobiti popisovalnih pol. Ker ni bilo vspeha, šla sta k župniku. Orožnik Mohar je pokazal pooblastilo od c. kr. okr. sodišča v Pilberku, da — ako ne dobila zlepa popisovalnih pol — izvršita hišno preiskavo pri kaplanu in župniku.

Izvršila sta res pri župniku delno hišno preiskavo, pa pol nista dobila. Drugi dan je že prišlo od c. kr. okr. sodišča v Pilberku za kaplana, župnika in Blaženega fanta iz Letinj povabilo, da imajo dne 4. sušca priti k sodišču, da jih zasilijo z ozirom na § 58 c (vleizdajca) in § 65 a (motenje javnega miru) kazenskega zakona. A en dan pred zaslavljanjem pa je zopet prišlo od istega sodišča naznanilo, da je zaslavljanje preklicano. To je gošlo dejstvo. Opozoriti je treba, da so orožniki predvsem zahtevali — podpise, ne pa besedila, katero so ljudje podpisali!

Ker je pa s. d. sušče zaslavljanje preklicano, sledi, da je podpisovanje jugoslovanske deklaracije in nabiranje podpisov povsem dovoljeno in nikaka kazniva reč. Toraj na delo! Vsak zaveden Slovenec in zavedna Slovenka naj prej ko mogoče podpiše jugoslovansko deklaracijo. Na svoji zemlji hočemo biti svoji gospodje!

Taka poročila iz Smihela. Zanimivo pa je, da je istočasno, ko je uprizorila gonjo zoper deklaracijsko gibanje deželna vlada koroška, izšel od nemškega Volksrata za Koroško na nasprotno občine poziv, da naj podpisujejo predloženo tiskano izjavo, naslovljeno na ministrskega predsednika in jo pošljejo načelniku Volksrata vitezju Maksu pl. Burgerju v Celovcu.

Izjava, ki na jo podpisujejo nasprotno občine je silno klaverna in obsega pravzaprav te le tri točke: 1. Proti državnim interesom je, ako bi morsk obal prišla v čisto slovensko upravno okrožje. 2. Nemci, ki že stoletja stanujejo med Slovenci, bi se poslovenili. 3. Odločno se zavarujejo zoper "raztrganje" (!) Koroške. Kjer da

Slovenci po pretežni večini žive v sporazumu z Nemci. — To je stara laž, ki jo Nemci ob vsaki priliki pogrevajo in na Dunaj naproday nosijo.

Značilen je pa zlasti zadnji odstavek, ki se glasi: "Ako panslaviistični krogi Jugoslavijo zahtevajo z ozirom nato, da so se slovenske čete v sedanjih vojni brez ugovora dobro držale, kot plačilo, bodi pribito, da so se te čete borile pod nem. častniki in da so nemške čete alpakih del svojih gotovih sijajne čine snemale samemu vno dolžnost napram cesarju, državi in domovini. Hraber vojak zasluži odlikovanje, toda ne sme dobiti takega odlikovanja, s katerim bi se žrtvovalo bodočnost našega nemškega naroda v južni Avstriji." To je mišljenje Nemcev. Volk sit, pa koza cela.

Kakor je Jugoslovanski klub znal parirati nakano deželne vlade in je bilo preganjanje Slovencev zavoljo deklaracije kmalu ustavljeno, tako bomo znali nakano nemškega Volksrata parirati. Ljudstvo ima dovolj starih fraz nemške gospode in hoče svobode.

Pismo iz Slov. Štajerske.

Maribor, 7. marca 1918.

a. — Eden naših narodnih voditeljev se je pred dnevi izrazil: "Deklaraciji si imamo zahvaliti, da je narodna zavest in zaupanje na boljše bodočnost našega naroda prispela na višek, na katerem je danes. Noben shod, noben še tako navdušeno pisan članek, noben govornik ne bi mogel dati slovenskemu ljudstvu na Štajerskem takega navdušenega veselja za našo svobodo, za našo Jugoslavijo kakor jo je napravila naša deklaracija. In res, vsepovsod, kamor prideš, slišiš same navdušene izraze za narod, za ujedinenje vsega jugoslovanskega plemena. Vse kipi v narodni zavesti, navdušenosti. Z veseljem moramo povdarjati, da so se po deklaraciji ravno nižji sloji prebudili iz narodnega spanja. Priporočal bi 'Resničarjem', da bi se prepričali, kako prihajajo preprosti hlapi, dekle, služkinje, vinčarji, dlnarji in drugi delavci in so polni navdušenja za Jugoslavijo. Naravnost čuditi se moramo, kake fantazije nastajo v priprostitih slojih o naši bodočnosti. Pride priprosti hišnik k meni pa mi pravi: 'Veste kaj? Pa, če bo cesar Karel naš kralj in cesarica Zita naša jugoslovanska kraljica, kar tako rečni ju ne bomo posadili na jugoslovanski prestol. Zapišite v kakšne cajenge, da bi že sedaj začeli ofrati za zlato krono za Karla in Zito. Pa jugoslovanski tron mora biti lepši kot madžarski ali pruski. Jaz bi kar dal 200 K od mojih prihrankov in moj sosed je rekel, da bi kar celo vojno posojilo (1000 K) daroval za lepo kraljevsko oblečilo za našega kralja. Zito pa bi gotovo naše babuice še lepše oblekle kot so jo prevzetne Madžarke'...

Nemci se silovito jezijo nad nami. Za nedeljo 10. t. m. sklicujejo protestni shod privravnih Svabov, odpadnikov in zagrizenih Nemcev v St. lju v Slov. gor. Govoril bo post. Malik. Med Nemci je razširjena govorica, da pridejo Spielfeld, Ormož, Lipnica, Gomilica, Zelenci, Travniki, Lucane, Arzev, Straz in Radgona pod Jugoslavijo. Strah je prepolnil celo nasprotno gardo.

Ves Slov. Štajer se pripravlja na žalec. Dne 17. marca bo namreč tam velik manifestacijski shod za Jugoslavijo. Govorita dr. Korošec in dr. Ravnhart. Tudi po drugih krajih se naznanjajo shodi. Poslanec Brenčič zbora dne 10. t. m. pri Sv. Barbari v Halozah blizu 'Štajerčevega' pašalika, oče Pišek gre dne 19. t. m. navduševat Konjčane, in dne 24. t. m. bodo zborovali Jugoslovani v Kamnici pri Mariboru.

V Slov. Gorah pobirajo nemškutarij podpise proti Jugoslaviji. V rokopis se jim je vrnila gotovo neljuba pomoč, ko pravijo, da energično protestirajo 'proti Jugoslaviji pod habsburškim žezlom'.

Pismo iz Zagreba.

Zagreb 7. marca.

V hrvatskem saboru se zopet ponavlja razprava o finančni nagodbi z Ogrsko. Par govorov proti, nekoliko sozidov saborske večine za — in finančno suženstvo se podaljša. Hrvatski avtonomi proračun znaša po madžarskih računih 20 milijonov primanjaja. V razmerju z madžarskimi bi hrvatski dohodki morali prinesiti 120 milijonov kron, pod madžarskim prebivšvom pa prinašajo komaj 40 milijonov, čeprav znaša hrvatska avtonoma potreba 70 milijonov K. Poslanca Peršić in Lorković sta v tem vprašanju imela v saboru govorniški dvoboj.

Na hrvatski univerzi v Zagrebu je prišlo med posameznimi skupinami do prepira radi prošle stoletnice Preradovičevega rojstva. Frankovci besujejo, ker je bil na vseučilišču kot dijaški govornik izvojen Sr. disciplinirani katoliški 'Domogojci' pa so radevolje priznali to volitev in so samo ugovarjali, ker je bil izvojen — ateist. — Pojav 'Hrvatske Njive', 'hrvatskega tiskarskega zavoda' in razmere v 'Hrvatskem prirodoslovnem društvu' bodo prisilili katolince, da brezobzirno in energično odbijejo načrte liberalcev, ki tudi v teh usodnih časih nočejo mirovati. Katoliške Slovence opozarjam tudi na dopis v spitskem katoliškem 'Dana', z dne 28. februarja, kjer piše odličan dalmatinski politik:

"Prebral sem uvodnik v zadnji številki 'Dana' pod naslovom: 'Sredi harmonije — črna disonanca'.

Stališče katoličanov je popolnoma pravilno, ko nasprotujejo proti organizaciji liberalcem na temelju, ki bi bil liberalni in bi hkrati obsegala vse hrvatske in slovenske zemlje. Jaz nikakor ne nasprotujem, da se stare liberalne stranke tako uredi in da imamo skupaj s svojimi nasprotniki skupni narodni odbor za narodna vprašanja; mislim da se temu ne bodo protivili niti klerikali. Toda, če pa se začne izvajati liberalna organizacija, kakor so jo započeli in sklenili moji znanci v Ljubljani, pa imamo nove zmede in neotrebno, prav v tem času škodljivo trenje med liberalci in drugimi skupinami. Do tega absolutno ne smemo priti! Zato priporočam onim v Ljubljani, da prenehajo z začeto akcijo. Sedaj ni čas za kulturni boj, ampak čas skupnega dela vseh rodoljubov in vseh struj. Vsaj

mi v Dalmaciji nočemo dovoliti, da pride do novega boja.

Za to stališče pridem po potrebi tudi z imenom. Mislim, da se bodo temu glasu pridružili vsi trezni elementi. Mi s svojim liberalizmom ne smemo iz narodnega kola izganjati katoliških duhovnikov, ki so začeli delo za novo državno tvorbo na jugu."

(Krepko podčrtal pisec "Danov" sam.)

Toliko zgolj v pojasnilo.

v. K.

Kultura.

"NOVA ZALOŽBA" je ravno kar izdala Debevčeve "Vzore in boje", v tisku pa sta Jakličevi ljudski povesti "Od hiše do hiše", "Sin" in primarija dr. Antona Breclja spis: "Jetiki-boj". Ta knjiga je silno pereča in potrebna zlasti vsled nepopisne škode, ki jo je zdravju našega naroda zasekala vojna zato mora ta spis v velikem številu med ljudstvo. Na Vipavskem dobi vsaka družina po 1 izvod. "Nova Založba" je v zadnjem času kupila več lepih rokopisov, ki pojdejo še letos v tisk, prav tako pa se resno bavi z vprašanji, ki so v zvezi s slovensko umetnostjo. Njeno resno kulturno delo ji je zadnji čas pridobilo lepo število novih združnikov in posebno je veselje, da pristopajo knji razum mestnega razumnika tudi naši zavedni kmečki gospodarji in obrtniki. Kdor bi se hotel pristopiti, naj piše "Novi Založbi" v Ljubljani, Kongresni trg 19, da dobi pristopnico in pravila.

KREKOV SPOMIN. Denarja za Krekov spomin je že nad 100.000 K. Tržaški Jugoslovani imajo jutri veličastno proslavo v Krekov spomin v ljudskem gledališču "Teatro Fenice". Kakor smo izvedeli bi tudi kraji: Komenda, Sv. Gregor, Selca in St. Janž, ki so vsi pomembni v Krekovem življenju, radi dobili vsaj Krekovo spominsko ploščo. V Komendi hočejo tako ploščo vzidati na svoje stroške. Odbor za Krekov spomenik ima sejo prihodnje sredo in bo tedaj razpisal natečaj za spomin v mestu. "Glasbena Matica" priredi Krekovo akademijo 11. in 14. aprila v veliki dvorani "Uniona".

Vojska.

Š. — Z mirom na vzhodu smo izbrisali rusko in rumunsko fronto. Ostane še italijanska pa francosko-belgijska. Priprave so ogromne. Kdo bo začel? To bo najstrašnejše klanje tudi v sedanjih grozovitosti tako polni vojski.

Ententa pravi, da bodo pričeli Nemci in sicer v treh smereh: Calais, Pariz in pa Verdun. Za slučaj nemške ofenzive so si napravili novo, do 400.000 mož broječo rezervno armado. Angličani so namreč svojo fronto podaljšali na 200 km, do St. Quentin. Razpoložljivih je bilo zato zopet nekaj francoskih čet in te tvorijo novo armado. Poveljnik vseh vojsk na zahodu je sedaj francoski general Foch, podrejeni so mu tudi Angličani in Amerikanci in na neposredno tudi ona nova armada. Amerikance so vpostavili na dveh bojiščih v Šampanji in pa v Flandriji. Prihodnje dneve bomo morali v zgodovini zelo krevno podčrtati.

Politika.

MIR Z RUSIJO IN ROMUNIJO. — Š. — N beden ga ni vesel, ne tuka in ne tam, tudi v Berlinu ne. Ko se je Rusija izjavila za pogajanja o miru, smo neprestano zatrevjali, da mora biti to mir sporazumljen, brez aneksij. Vsem je bilo jasno, da moramo v bodočnosti s tako močnim sosedom kakor je Rusija živeti v pravem miru, ki ne pozna nobene mržnje, nobenega užaljenega ponosa. Ko so pa N. mci začeli korakati naprej, tedaj ko je že Rusija demobilizirala, ni prišlo v poštev prejšnje naziranje, nemški meč je imel samo napis: "vae victis" — gorje premaganim! Ubrani so se zaenkrat tudi ruske sosesine, nameravajo ustvariti cel obroč obrobnih držav med seboj in Rusijo, takim državam pravijo: Pufferstaaten. Samodolča narodov, to geslo naj velja za iste države, za dosedaj ruske dežele namreč, doma seveda o tem ni govora. Samodolča narodov dokler so Nemci tam! Ali ni to največja ironija? Sedaj jih samo še to skrbi, kateri nemški princ bo zasedel ta ali oni prestol. Značljivo je tudi to, da je vsa akcija vodila le Nemčiji, mi Avstrijci smo gledali le od strani. Zato bo pa tudi sovraštvo padlo v prvi vrsti na Nemce. Sovraštvo bo pa ogromno. Kdo je še kdaj slišal, da tisti ki podpisuje mir, protesta proti njemu, protesta proti lastnemu podpisu. In Rusi so to storili. Ni čuda, pričakovali so mir sporazumljenja, dobili so mir meča. Izgubili so celo četrtino vsega svojega evropskega ozemlja in tri sedmine svojega evropskega prebivalstva.

Niti najmanje ne moremo dvomiti, da se bodo vse te nove države in državice vedno obračale od Nemčije proč proti vzhodu. Kajti vsem tem narodom se je oelo za vlade carizma mnogo, mnogo bolje godilo kakor pa imajo pričakovati od nadzorstva nemških junkerjev. O tem v drugem članku. Mi se že zato ne moremo veseliti tega miru, ker ne prinaša blagoslova, temveč jezo in sovraštvo, namesto mirovnega napredka samo priprave za še strašnejšo vojsko maševanja.

Isti meč je dikiral tudi mir z Rumunijo. Odrezali so jo od miru, peljali jih bo do tja samo Donave, kontrolirana od Bolgarov in pa vladarja Besarabije. Kdo bo ta? Nemških princov je zelo veliko. — Ogrji zahtevajo sedaj zase vse vrhove in prelaze med Erdeljsko in Rumunijo, meja naj se pomakne globoko doli na rumunsko pobočje. Pravijo: v vojski ne velja sočutje, velja samo sila in od nje podpirana politika. To je vse zelo lepo, a veljati bi morala tudi pamet in pogled v bodočnost. Tega pa sedanjih državnikov nimajo preveč.

Vlada in jugoslovansko vprašanje. Vlada je dobila večnjo za šurmesečni proračun in vojne kredite. Rešiti so jo nemški socialni demokratje in — poljska zlahta, ki je s protestom zbežala pred glasovanjem. Proti so s Čehi in Jugoslovani glasovali tudi poljski socialisti in dva kmeta.

Veseli in raduj se, od hvalečnosti poskakuj in poj slavo in čast visoki vladi, ponižna jugoslovanska duša, zakaj ministrski predsednik ti je naznanil veliko veselje, kajti rekel je: Jugoslovansko vprašanje moram označiti kot tako, da že sedaj ni več mogoče iti nevidoma mimo njega. Da to vprašanje obstoji, gotovo ne more nihče tajiti.

Svoječas bo vlada morala priznati tudi majniško deklaracijo.

Sestre Slovenke! Bratje Slovenci!

Kakor plaz, ki se je ob usodni uri nergal v silni gori in zahrnel v dolino, ne da bi se mogel ustaviti, dokler ne pride do dna, tako je 1. 1914. zavihrala svetovna vojna, ki divja še danes. Nepreračunljiva je škoda in nepopisljivo gorje, ki se je zljilo nad narodo. Kakor dozorelo žito na nepreglednih poljanah, tako žanje smrti možje in mladenčci; za njo ostala je posamezno zlomljena klasja....

To je delo vojne na bojiščih, a v ozračju ni veliko boljše. Tu bile po polju človeških življenj ledenomrzla toča: lakota. Vse, kar je slabotnega, je zapislano smrti, predvsem pa dojenčki. Strašno se se znižala rojstva, a še tisto, kar pride na svet, je kakor luč v vetru: vedno v nevarnosti, da ugasne. Neseče in doječe matere stradajo! Studenec življenja usiha.

Mogočni naredi se strahoma vprašujejo, kako bi vsaj za silo izpolnili vrzeli, ki jih je napravila vojna v vrstah prebivalstva. Vse svoje skrb posvečajo posebno materam in dojenčkom, na katere stavijo svoje nade za bodočnost. Kaj pa mi Slovenci? Od davna nas je sekal tuj meč; vekova smo živeli v politični, gospodarski in duševni okoliščini, ki so nam branile razmah življenjskih sil. Vstali smo maloštevilni. In sedaj je prihrula še svetovna vojna! Polk za polkom, bataljon za bataljonom naših fantov in mož, lepih kakor nagelov cvet in močnih kakor hrastje v gozdu, smo videli odhajati, a da bi se vračali, kdo jih je videl?... Koliko naših ljudi je požrt grob v begunstvu, koliko posebno najnedolžnejših med nedolžniki: dojenčkov! Kakor bi padla stana na cvetočo jablan, tako so odpadali in še odpadajo z narodnega drevesa zorna delinska življenja. In to ne samo po begunskih taborih, marveč povsod po mestih in industrijskih krajih. Tisoči naših mater stradajo in z njimi njihovi dojenčki. In če je bilo že v mirnih časih zelo zelo težko zrediti otroka na umeten način

t. j. s pomočjo steklenice, potem je to v sedanjih časih, ko tako silno primanjkuje mleka, malone nemogoče.

Ali naj to veliko umiranje dojenčkov, to hitro usihanje naših življenjskih moči še dalje gledamo prokrizanih rok? Za velikimi čili smo namerili svoje kerake: dosegli jih bomo le živi, ne mrtvi....

Po vseh velikih mestih so imeli že pred vojno razne ustanove in zavode za dojenčke: oskrbovalnice »jaslice«, varovalnice in podobno, kar so tekom vojne še izpolnili. Pri nas doslej nismo imeli nič, prav nič. Zadnji čas pa se je v okoliščini društva »Dobrodošnost« v Ljubljani ustanovil

„Odbor za skrbstvo mater in dojenčkov“

Namen tega odbora je, posvečati materam in dojenčkom vsostransko skrb. V to svrbo bo prirejal pouk za matere, preskrboval dojenčkom materam po možnosti živila, dojenčkom, katerih lastne matere ne morejo dojiti, pa mleko; ubožnim materam bo preskrboval plenice in v slučaju bolezni njih in njihovim dojenčkom brezplačno zdravniško pomoč in zdravila. Sčasoma namerava ustanoviti »jaslice«, kjer se bodo sprejemali v varstvo dojenčki revnih mater. Takoj pa bo otvoril oskrbovalnico, kjer se bodo matere z dojenčki oglašale enkrat na teden in dobivale nasvete in potrebno pomoč. Oskrbovalnica bo v Alojzijeveh v Ljubljani, Poljanska cesta št. 4. Ob sebi se ima, da je ta dobrodelna ustanova namenjena vsem potrebnim našim materam, brez razlike političnega mišljenja.

Podobni odbori se bodo po potrebi ustanovili tudi po drugih krajih.

Velika, važna in v sedanjih časih posebno težka je naloga, ki si jo je postavil odbor, in izvršiti jo bo mogel le s pomočjo vsega ljudstva. Žurimo se, da v bodočnosti popravimo, kar smo v minulosti zamudili.

V prvi vrsti se obračamo na dobra sestriska srca naših mater in deklet širom domovine, da nam priskočijo na pomoč

s pleniciami in otroškimi ali kakoršnimkoli drugim obrabljenim perilom, še rajše seveda z novim blagom (platnom, kotenino, barhentom, platinami itd.), iz katerega se bodo sešile plenice, srajčice, rjuhljice, odeljce itd. Marsikatera mati mati hrani morda kot drag spomin na svoje otroke plenice, povoje, jopice in drugo. Kako bi mogla ta spomin lepše ovekovečiti nego s tem, da vse to podari za revne matere ozir. dojenčke. Zares, neznosna mora biti vsaki pravi materi misel, da premnoga revna mati v teh časih nima plenice, v katere bi povila svoje berno dete, dočim njej dedinsko perilo brez koristi trohni po predalih. Premagajmo se in darujmo vse, kar moremo pogrešiti.

Kakor smo gori omenili, bo odbor revnim doječim materam dajal po možnosti tudi živila. Rojaki, darujte nam jih zanje! Vemo, da sami nimate veliko, a dobre duše si bodo rede pritrzile malenkost v tako dober namen. Hvaležno prejemamo vsakršna živila, posebno tudi posušeno ali vkuhamo sadje.

Dobrodošle so nam tudi steklenice za mleko.

Nujno potrebujemo denarnih prispevkov in se toplotno priporočamo zanje vsem Slovincem in Slovenkam. Vsak naj se vdeleži našega dela, kakor najlažje more.

Volevažno je vprašanje o preskrbi mleka za dojenčka. V tem oziru je podpisani odbor stopil v dogovor z »Mlekarsko zvezo«, ki je izjavila, da je pripravljena, sprejemati in oddajati mleko v gornji namen. Sedaj je na naših kmetijskih gospodinjah, da pokažejo materinsko srce in proti veljavni ceni oddajajo »Mlekarski zvezi« v Ljubljani, kolikor največ mleka za dojenčke. Vemo, kakšne težave so sedaj s krmo, z živino, toda vendar trdno upamo, da se bo našim kmetijskim gospodinjam vendar-le posrečilo, oddati vsak dan kak liter mleka za dojenčke, saj zna dobra gospodinja in usmiljena mati delati čudeže. Slovenske kmetijske žene, ne osramotite našega zaupanja v vas! Zbiranje mleka organizira po deželi Mlekarska zveza.

Denarni darovi, perilo in živila naj se pošiljajo na naslov: Odbor za skrbstvo mater in dojenčkov v Ljubljani, pisarna »Dobrodošnost«, Alojzijevec na Poljanski cesti 4.

Ali vella Gospodova zapoved: Obličje nage, nasičujče lačne, dajte piti žejnim, splošno, potem vella pač v p d v o. jeni meri nasprodi dojenčkom. Saj mora posled na trpeče nedolžno deie ganiti tudi najtrše srce. In koliko je posebno v današnjih dneih stradaljočih, prezehaljočih, bolnih in v vsakem oziru zapuščenih dojenčkov! Sestre Slovenke, bratje Slovenci, vzemimo darove in hitimo v Betlehem!...

Odbor za skrbstvo mater in dojenčkov:

Tajnica: Predsednica:
gdč. Ivanka Jeglič ga. Ivana Jeglič

Blagajničarka:
ga. Antonija Goričan

Odbornice:

ga. Marija Pompe, ga. Terezina Dr. Jenkova
ga. Agneza Vrhovec, gdč. Meta Polak, ga. Ema Globočnik.

Izjavite se za deklaracijo!

Katoliška bukvarna v Ljubljani

priporoča književna dela Nove Založbe:

Fran Levstik: Martin Krpan.

S 13 risbami Hinka Smrekarja.

Ivan Cankar: Podobe iz sanj.

Jože Debevec: Vzori in boji.

2 snopiča.

JADRANSKA Banka

Podružnica LJUBLJANA.

Delniška glavnica: K 12.000.000
Rezerve: nad K 1.000.000

Centrala:
Trst.

Podružnice:
Dubrovnik — Dunaj
Kotor — Metković
Opuz — Split
Šibenik — Zadar

Brzovajni naslov: JADRANSKA
Telefon šte. 257.

SPREJEMA: Vloge na knjižice in jih obrestuje po čistih 4,0%
Vloge na tekoči in žiro račun proti najugodnejšemu obrestovanju. Dviga se lahko vsak dan brez ozira na moratorij. Rentni davek plača banka iz svojega.

KUPUJE IN PRODAJA: Devize, valute, vrednostne papirje itd. in srečke c. kr. razredne loterije.

ESKONTIRA: Menice, devize, vrednostne papirje itd.

IZDAJA: Čeke, nakaznice in akreditivne na vsa tu- in inozemska mesta.

DAJE PREDUJME: na blago, ležeče v javnih skladiščih.

PREVZEMA: Borzna naročila in jih izvršuje najkulantneje.

Priporočamo tvrdko Jos. Petelinca v Ljubljani.

Tovarniška zaloga šivalnih strojev, njih posameznih delov, igel in olja, ter potrebščin za šivilje in družega galantarijskega blaga.

Šivalni stroji raznih sistemov in oprem na razpolago, še garantirano staro blago.

Sv. Petra nasip 7. blizu frančiškanskega mostu, levo ob vodi, 3. hiša.

Za prešanico od jabolk in hrušk

bodisi svežo ali suho

zamenjuje cikorijo

Kolinska tovarna
kavnih primesi
v Ljubljani.

Nadomestilno toaletno milo

parfumirano,
v elegantnih
kartonih, fino
opremljeno.

Ducent 14 kron 40 vin.

Trgovci
večji popust!

Dobiva se pri tvrdki

Milan Ročevan, Ljubljana

Sv. Petra cesta šte. 26.

Učiteljska tiskarna

Ljubljana Frančiškanska ulica 6. Ljubljana
registr. zadruga z omejeno zavezo.

Letni zaključki

Tiskovine za šole, županstva
in urade. Najmodernejši
plakati in vabila za
shode in veselice

Najmodernejša uredba za tiskanje
listov, knjig, brošur, muzikalij itd.

Stereotipija—Litografija

Mlekarska Zveza

kupi po najvišji dovoljeni ceni
vsako množino mleka pod naj-
ugodnejšimi dobavnimi pogoji.

Dalje ima Mlekarska zveza v zalogi vse mlekar-
ske potrebščine, kakor tudi različne mlekarske iz-
delke, zlasti razne vrste sira po primerni ceni.

GOSPODARSKA ZVEZA

centrala za skupni nakup in prodajo v Ljubljani
registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Stalna zaloga poljedelskih strojev:

motorjev, mlatilnic, viteljev, slamoreznic, reporeznic, brzoparilnikov, plugov, bran, čistilnikov itd.

Prodaja:

umetnih gnojil, kolonijalnega in specerijskega blaga ter poljskih pridelkov.

Zaloga:

travnih in deteljnih semen, pese, korenja, repe.

Zaloga:

pristnega domačega in ogrskega vina, žganja itd.

Lastna izdelovalnica in prekaževalnica klobas. Lastna zeljarna.